

Lydspor til barn

Hei, og velkommen til den store utstillingen som heter *Ta deg TID*. Jeg er Solveig, og jobber her i museet. Ofte er det jeg som møter deg i utstillingene våre, men denne gangen gjør vi det i stedet på en annen måte, med en liten lydfortelling. Du kan trykke på pause når du trenger det, og lytte videre når det passer. Husk at du ikke skal ta på tingene i utstillingen. Mange av dem er veldig gamle, eller veldig skjøre, og vi ønsker å ta vare på dem i hundrevis av år til.

Denne utstillingen handler om *tid*. I midten i rommet ser du en stor klokke på gulvet. Tallene på denne klokka er nok litt annerledes enn du er vant til. De kalles romertall, og er et gammeldags tallsystem. Tallene bygges opp av symboler vi kjenner som store bokstaver i alfabetet; her ser du I, V og X. I betyr 1, V betyr 5 og X betyr 10. Hvis det står VI, betyr det 5+1. VI blir altså klokka seks. Men hvis I står foran V, betyr det en *mindre* enn fem. IV betyr altså fire.

På gulvklokka er det ikke visere, så den viser ingen tid – eller kanskje den viser *all* tid. I midten av klokka er det i stedet noe annet spennende, gå inn i klokka og bøy deg ned. Her ser du et fossil av en ammonitt. Ammonitter er en type utdødde blekkspruter, som levde på dinosaurenes tid, altså lenge før det kom mennesker på kloden. Formen til en slik ammonitt ser vi forsteinet i dette fossilet, så her har vi altså et vakkert spor av noe som levde for 175 millioner år siden. Tenk at vi kan se den her og nå.

Denne utstillingen om tid har vi delt inn i tolv kapitler, et for hvert klokkeslett. Hvis du nå står midt i rommet, kan du se at kapitlene stråler ut fra denne klokka på gulvet. Vi kan begynne i kapittel I, det med alle klokkene.

I

Hva er tid?

Kanskje du kan klokka, som vi jo måler tiden med. Men tiden går jo selv om klokka stopper. Og nettopp stoppe har de gjort, klokkene i museet. Klokkene har fri, eller er blitt pensjonister, de jobber ikke lenger. Prøv å finne en klokke som viser nesten det klokka er for deg akkurat nå. Hvis for eksempel klokka er ett, finner du en museums klokke som er ca. ett? Du kan jo spørre en du er sammen med i museet om hva klokka er, hvis du ikke har klokke selv. Trykk på pause, og let etter noe som ligner din nåtid i en av museums klokkene!

Mens du lette, fant du kanskje den lille fisken med en bitteliten klokke inni munnen? Og fant du den ene klokka her som faktisk tikker og går? Nå kan du straks ta en pause i lyttingen hvis du vil, før du går gjennom kapittel II. Der kan du se etter den minste tingen i hele utstillingen! Og så kan du sette på lyden igjen når du har kommet til kapittel III.

III

Så du det bittelille kjæresteparet, utstillingens minste gjenstand? Nå regner jeg med at du har kommet til kapittel III, altså den lille avdelingen som er markert med romertallet som består av tre store i'er.

Finnes det måter å stoppe selve tiden på? Ikke egentlig. Men når vi ser på et fotografi er det nesten som et frossent øyeblikk. Jenta i det ene bildet på veggen levde for lenge siden, men vi kan se henne slik hun så ut akkurat i det øyeblikket fotografen tok bilde av henne.

I speilet ser du *deg selv* slik *du* ser ut akkurat nå. Så gammel er du bare i dag, i dette sekundet. Når du kommer hjem etterpå, altså i fremtiden, er du jo faktisk blitt eldre. Etterpå er dette øyeblikket, når du ser deg i speilet, blitt fortid.

Det er utrolig å tenke på at hvis man ser opp på stjernehimmelen om kvelden, ser man stjernene slik de så ut for mange, mange år siden. Hvordan stjernene ser ut akkurat nå, aner vi ikke. Det er fordi de er så langt unna, at lyset fra dem bruker veldig lang tid på å reise hit så vi kan se det fra Jorden. Det vi ser på stjernehimmelen er fortid, ikke nåtid. Én stjerne ser du slik den egentlig var for ti år siden. En annen stjerne, som er enda mye lenger unna, ser du slik den var for tusenvis av år siden. Det er vanskelig å forstå sånt, og det er jo fordi verdensrommet er uendelig stort.

Nå kan du gjerne ta en pause i lydfortellingen og kikke i kapittel IV og V, og når du kommer til kapittel seks, som skrives VI – vi – kan vi høres igjen.

VI

Filmen på veggen er laget av Charlie Chaplin. Den er uten både lyd og farger, så du skjønner at den er fra gamle dager. Men Chaplin lagde musikk til filmen, og her er en liten snutt av den [Factory Assembly Line]. Synes du musikken passer til filmen? Og ble du påvirket av den på en eller annen måte? Jeg synes musikken er morsom, men også litt hektisk. Musikksnutten du fikk høre er laget til en del av filmen der en stressa fyr prøver å jobbe raskt nok. Det er umulig, for i denne fabrikken går rullebåndet så fort at fyren ikke klarer å henge med. Han prøver å følge med i tida, men han er jo ikke en maskin.

Føler du iblant at ting burde gått saktere? At det burde vært lov til å ta seg bedre tid, med påkledning, inn og ut, matpakka, og alle mulige aktiviteter du skal rekke i løpet av en dag?

Hvis du snur deg slik at du har filmen i ryggen, har du en stor vegg som står på gulvet litt til siden for deg. I den ene lille hyllen inni veggen, ser du et eksempel på materialer som har tatt seg god tid. Jeg snakker om det runde skrinet, som har en bunn av stein og et lokk av tre. I lokket ser vi årringer, og hvis man teller dem kan man vite hvor mange år treet ble. Trestammer vokser utover og blir nemlig en ring tykkere for hvert år. Sett lyden på pause hvis du har lyst til å prøve å telle årringene!

Steinen som kunstneren Kristine Bjaadal har valgt å bruke til bunnen i skrinet heter Larvikitt. Og skal jeg si deg hvor gammel steinen er? 290 millioner år!

På den samme veggen, litt lenger bort, ser du et kunstverk som består av mange små trebiter, festet til veggen hver for seg med små nåler. Hva synes du formene ligner på? Du kan godt sette stemmen min på pause for å se og pønske litt før jeg forteller hva kunstneren har tenkt.

Ann Kristin Aas, som har skåret dem ut med en tynn sag, har funnet visne høstblader på bakken og nøyaktig tegnet av de frynsete formene. Vi tenker ofte at vårknopper og lysegrønne, friske blader er vakrest, kanskje fordi det er så masse liv og forventning i dem, samtidig som vi har hele sommeren foran oss. Høstbladene, som kommer etterpå, er annerledes, men også vakre. De bærer sommerminnene i seg. Og du vet hva som skjer når de får ligge på bakken lenge nok? De blir til jord, der nytt liv kan spire og gro.

Nå kan du gå på den andre siden av denne veggen, til kapittel VII.

VII

Kanskje vi kan tenke at tiden finnes i minnene våre. At vi lagrer tiden der. Du husker små og store hendelser som skjedde i går og i fjor.

Du ønsker sikkert å bli husket selv også. I det ene maleriet på veggen kan du se to gutter som gjerne ville at du, som lever 200 år etter dem, skulle se dem. Guttene ble voksne, fikk barn og barnebarn og oldebarn og så videre. Hvor gamle tenker du de var da de ble malt? Trykk på pause om du vil tenke litt.

På den tida de to guttene levde, var det populært å lage bilder og smykker av håret til dem man var glad i. Det var en måte å huske og minnes dem på. En hårlokk ble klippet av, og flettet på kompliserte måter, og så kunne man altså ha noe fra sin kjære rundt halsen eller på veggen. Vi har flere slike hårarbeider her, i den brune kommodemonteren. Bruk krakken hvis du vil komme høyere for å se. Synes du det er litt rart å lage smykker av hår? Ideen ligner kanskje litt på vår tids vennesmykker som man kan dele i to, og gi bort den ene delen og selv bruke den andre, selv om dagens smykker gjerne er laget av metall. Hvem ville du gitt et vennesmykke av ditt eget hår til?

Nå kan du bevege deg litt videre gjennom utstillingens kapitler. Sett på pause nå, og så kan du lytte videre når du har kommet frem til kapittel 10, som altså skrives X.

X

Kan du strikke? I så fall vet du at det tar ganske lang tid å strikke et helt plagg. Det er verdt å tenke på at alle klærne vi har på oss er laget av noen, og at de har tatt tid å lage. Fra taket her henger en kjole, og ulltråden i kjolen er festet til en spole med en motor. Når motoren har strøm, rulles tråden inn på spolen, og de strikkede maskene rekkes opp, sakte, en etter en. Kjolen går liksom tilbake til å bli tråd igjen, og blir mindre og mindre. Nesten så kjoletiden går baklengs. Vi lar ikke motoren stå på hele tiden, for da ville kjolen forsvunnet litt

for raskt for oss. Men om du spør, setter vi som jobber i museet gjerne på motoren for å vise deg.

Gå nå til neste kapittel, altså elleve som skrives XI, eller sett på pause hvis du vil være her i tiern litt til.

XI

Her i kapittel elleve, kan du se om du finner fuglen som ligger på ryggen. Hva har kunstneren Toril Bonsaksen laget den av? Trykk på pause om du må lete litt.

Se også om du finner de små insektene av porselen...en sommerfugl, en flue og en øyestikker. De gjemmer seg i elegante kopper og kanner. Insektene er fint laget, ikke sant? Kanskje du lurer på hva de har med tid å gjøre. Insekter lever veldig kort. Derfor er de ofte brukt i kunsten for å minne oss på at vi må gjøre det meste og beste ut av tida vår mens vi lever.

Det er noe rart med den store glassvasen som står inntil veggen her. Når jeg leser inn dette, vet jeg ikke om vasen fortsatt finnes når du besøker utstillingen. Jeg skal forklare hvorfor. Glasskunstner Maria Bang Espersen har blåst en glassform rundt en skarp stein. Steinen sitter fast i selve vaseveggen, og Maria vet at steinen vil få vasen til å knuse en dag. Men hun vet ikke når. Jeg vet heller ikke når. Hvis du bare ser en masse glasskår her, har det skjedd. Men hvis du *ser* vasen jeg snakker om, har det ikke skjedd ennå. Det *kan* skje - NÅ! - eller rett etter at du har gått ut av museet. Eller det kan skje om mange år, når du er blitt voksen. Kunstverket er en spennende lek med tid. Vi *har* jo aldri kontroll på fremtiden.

Tror du at man en gang i fremtiden ville kunne reise i tid? Besøke mamma da hun var barn, eller Chaplin som lagde svart-hvitt-filmen, eller til og med dinosaurene? Eller reise den andre veien, til en fremtid der tippoldebarna dine lever og alt er helt annerledes enn nå. Kanskje du har sett tidsreiser på film, eller lest om det i bøker. Hvilken tid hadde du hatt lyst til å reise til? Noen forskere tror at vi en dag kan reise i tid gjennom det de kaller svarte hull i verdensrommet. Ganske spennende... Men kanskje trives du uansett best i nåtiden. Og det er i grunnen lurt; foreløpig er jo nåtiden det eneste vi kan gjøre

noe med. Bruk derfor tiden på den måten du synes er best for deg. Tiden er din.

Og faktisk har du jo reist litt i tid i museet i dag. Da du kom inn hit i sta, var dette sekundet du opplever nå fremtiden. Tusen takk for at jeg har fått være med på reisen din. Lydfortellingen er ferdig nå, men gå gjerne rundt og se på enda mer. Jeg ønsker deg en fin dag videre. Ha det bra!